LAURA KALMAR¹

Univerzitet u Novom Sadu

Učiteljski fakultet na mađarskom
nastavnom jeziku u Subotici

ALEKSANDAR JANKOVIĆ²

Univerzitet u Novom Sadu

Pedagoški fakultet u Somboru

PREGLEDNI ČLANAK

UDK: 373.3.011.2-051:373.3-048.35

BIBLID: 0353-7129, 26(2021)2, p.149-157

KOMPETENCIJE NASTAVNIKA RAZREDNE NASTAVE KAO ČINILAC EFIKASNOSTI OBRAZOVANJA U SAVREMENOJ ŠKOLI

Rezime: Da bi mladu generaciju pripremali u skladu sa ciljem i zadacima koje savremeno društvo postavlja obrazovanju i ličnom razvoju, na državnom i međunarodnom nivou, potrebne su stalne promene i usavršavanje, posebno u podizanju kvaliteta, međunarodnom usaglašavanju ciljeva, obrazovnih standarda i u razvijanju kompetencija nastavnika. Ove komponente, kao i ciljevi, oblici i metode obrazovanja nastavnika, nisu jednom za svagda dati i razvijeni. Posebno se naglašava važnost osposobljenosti nastavnika, pedagoga i direktora škole za uvođenje promena u vaspitno-obrazovni rad, kao i posjedovanja organizacione i kooperativne sposobnosti za aktivnosti. Cilj ovog rada je da ukaže na važnost kontinuiranog razvoja kompetencija nastavnika razredne nastave. Značaj teme ovog rada je izuzetno velik, zbog neophodnosti permanentnog (doživotnog) učenja pojedinca, naročito ako je reč o nastavnicima. U toku ovog istraživanja akcenat je bio na proučavanju postojeće literature. Istraživanje je obavljeno na osnovu analize sadržaja, koje se zasniva na proučavanju sekundarnih izvora. Problem istraživanja glasi: Da li kompetencije nastavnika razredne nastave u savremenoj školi predstavljaju činilac efikasnosti obrazovanja? Potreba proučavanja ove teme je izuzetno velika, da bi se ustanovilo koliko su kompetencije nastavnika zaista razvijene u praksi. Proučavanjem i isčitavanjem postojeće literature došli smo do zaključka da su kompetencije nastavnika izuzetno važne, da moraju da se unapređuju konstantno. Permanentno obrazovanje nastavnika je ključ za dobru i uspešnu praksu.

Ključne reči: obrazovanje, celoživotno učenje, savremena škola, kompetencije nastavnika, razredna nastava

¹ laura.kalmar@magister.uns.ac.rs

² aleksandar.jankovic@uns.ac.rs

Uvod

Važan čini­lac vaspitno-obrazovne uspešnosti savremene škole je sistem obrazovanja i usavršavanja nastavnika. U promenjenim uslovima razvoja društva i primene savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija u svim oblastima rada, posebno je važno razvijanje kompetencija nastavnika, kako u toku njihovog profesionalnog obrazovanja, a naročito u usavršavanju u toku rada. „Kompetencije su skupovi ponašanja koji su instrumentalni za postizanje željenih rezultata i ishoda” (Furrer & Skinner, 2003: 152). U dokumentu *Standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja*, koji je 2011 godine usvojio Nacionalni prosvetni savet Republike Srbije, kompetencije se određuju kao „kapacitet pojedinca koji se iskazuje u vršenju složenih aktivnosti u obrazovno-vaspitnom radu. Kompetencije predstavljaju skup potrebnih znanja, veština i vrednosnih stavova nastavnika“ (*Standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja*, 2011: 1). Specifičniji pristup definisanju ključnih kompetencija nastavnika, podrazumeva navođenje različitog broja ovih sposobnosti. Na primer, ekspertska grupa Evropske unije formulisala je pet grupa ključnih kompetencija (prema Popović, 2010: 7): 1. kompetencije (osposobljenost) nastavnika za nove načine rada u nastavi; 2. kompetencije za radne zadatke izvan razreda; 3. kompetencija za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika; 4. kompetencije za svoju profesionalnost; 5. kompetencije za primenu savremenih IKT u procesu učenja i nastave.

SAVREMENO DRUŠTVO-DRUŠTVO ZNANJA

O savremenom društvu se u poslednjim decenijama prošlog i početnim ovog veka govori kao o društvu znanja. „Na popularizaciju ovog pojma uticale su tri činjenice: 1) uloga znanja u društvenim delatnostima je postala odlučujuća, 2) nova znanja se vezuju za ekspanziju komunikacionih tehnologija, 3) ... širi se menadžment kao znanje o organizaciji i upravljanju“ (Avramović, 2008:1). Osim ovog termina, pominje se i termin društvo koje uči i govori se o učenju u različitim životnim kontekstima. Permanentno obrazovanje (celoživotno obrazovanje) i usavršavanje postaje imperativ koji treba da usvoji svaki pojedinac i svaka organizacija, ukoliko žele da budu kompetentni u profesiji i konkurentni u radu, pa i lideri u društvu koje se ubrzano menja. Kvalitet obrazovanja tako postaje važan faktor ličnog i profesionalnog razvoja pojedinca, kao i društva u celini. U mnogim zemljama, posebno u razvijenim kao i u međunarodnim organizacijama i asocijacijama, bilo da su usmerene pretežno na ekonomski razvoj društva i saradnju među državama, kao što je OECD, ili na očuvanje i razvoj različitih kultura i društava, kao što je UNESCO, velika pažnja se poklanja proučavanju kvaliteta obrazovanja, obrazovnim standardima, usaglašavanju sistema obrazovanja, pripremanju nastavnika i unapređenju njihovih kompetencija. Tome služe i mnoga istraživanja međunarodnog karaktera (npr. PISA) ili brojne međunarodne institucije koje podstiču nacionalna istraživanja, razmenu iskustava i podsticajne napredne prakse u

pojedinin zemljama (npr. CERI – Centar za istraživanja i inovacije u obrazovanju pri OECD). Isto tako, regionalne zajednice i asocijacije više zemalja (npr. EU) nastoje da ujednače sisteme, standarde i kvalitet obrazovanja nastojeći da obezbede jednake šanse za obrazovanje svih građana svojih zemalja i da omoguće slobodno kretanje ljudi i kapitala (UNESCO, 2011).

Sve navedeno, kao i brojni oblici saradnje zemalja u oblasti politike obrazovanja, doprinelo je podizanju značaja i ugleda obrazovanja i ljudskih potencijala kao najznačajnijeg i neiscrpnog resursa razvoja društva – resursa koji se korišćenjem sve više razvija. Odgovor savremenog čoveka i obrazovanja na velike izazove promena i razvoja društva često se predstavlja dramatičnim upozorenjem „znati ili nestati“ (Ratković, 1995). Zbog toga su i neka opšta, ali i brojna specifična pitanja obrazovanja postala i značajna društvena briga. Tako, na primer, na opštem društvenom nivou, osim inicijalne, lične motivacije za učenjem, pažnja društva je usmerena na sistemsko planiranje obučavanja mladih i starijih u radnim organizacijama. Pri tome, ukazuje se i na izvesne razlike u shvatanju važnosti učenja, zavisno od potreba organizacija u privredi ili uslugama u poređenju sa organizacijama u vanprivredi (obrazovanje, zdravstvo, državne institucije...). Dok je u prvim organizacijama stručno usavršavanje radnika uslovljeno i određeno, pre svega, potrebama unapređenja materijalne proizvodnje ili uvođenjem novih sredstava rada zasnovanih na novim tehnologijama, u organizacijama obrazovanja, pitanja profesionalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja nastavnika, pre i u toku rada, motivisano je naročito potrebom za svestranim razvojem ličnih potencijala pojedinca, pojedinih grupa i društva, te je regulisano posebnim zakonima i pravilnicima (Vizek-Vidović, 2005).

POJAM I ZNAČAJ KOMPETENCIJA NASTAVNIKA RAZREDNE NASTAVE U SAVREMENOJ ŠKOLI

Danas pojam kompetencija ima široko značenje. Navodimo neka određenja nastavničkih kompetencija, koja se pominju u različitim dokumentima (prema Đurić, 2009). Najpre, može se reći da su to... „sposobnosti obavljanja nekog posla“... (Romainville, 1990), ili... „opšte sposobnosti delovanja koje se temelje na znanju, iskustvima, vrednostima i dispozicijama koje je pojedinac razvio“ kroz obrazovanje (Coolahan, 1996). Ponekad se naglašava da su kompetencije „sposobnosti za obavljanje zadataka i uloga koji su potrebni za postizanje očekivanih standarda“ (Day, 1999). Pojam nastavničkih kompetencija pominje se još šezdesetih godina u SAD sa zahtevima da se celokupno obrazovanje zasniva na njima (competency-based education, Bowden, 1995), ili ih određuju kao „skup znanja, veština i vrednosti koji su nužni svakom pojedincu da bi mogao delovati kao uspešan član zajednice“ (Key Competencies, 2002). Na sličan način kompetencije nastavnika određuju i drugi autori, često navodeći da su to znanja, sposobnosti, veštine, iskustvo i vrednosti koje čine osposobljenost pojedinca da uspešno izvršava pojedine zadatke i uloge. Kao kriterijum razvijenosti određenih

kompetencija često se navodi nivo uspešnosti u obavljanju zadataka i uloga, u skladu sa postavljenim očekivanjima (Gajić i Lungulov, 2012).

U dokumentu *Standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja*, koji je 2011. godine usvojio Nacionalni prosvetni savet Republike Srbije, kompetencije se određuju kao „kapacitet pojedinca koji se iskazuje u vršenju složenih aktivnosti u obrazovno-vaspitnom radu. Kompetencije predstavljaju skup potrebnih znanja, veština i vrednosnih stavova nastavnika (*Standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja*, 2011: 1).

Specifičniji pristup definisanju ključnih kompetencija nastavnika, podrazumeva navođenje različitog broja ovih sposobnosti. Na primer, ekspertaska grupa Evropske unije formulisala je pet grupa ključnih kompetencija (prema Popović, 2010: 7):

1. kompetencije (osposobljenost) nastavnika za nove načine rada u nastavi,
2. kompetencije za radne zadatke izvan razreda,
3. kompetencija za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika,
4. kompetencije za svoju profesionalnost,
5. kompetencije za primenu savremenih IKT u procesu učenja i nastave.

Ove kompetencije nastavnika preciznije su određene opisom većeg broja zadataka i aktivnosti koje nastavnici treba da usvoje kroz profesionalno obrazovanje i usavršavanje. U strateškim dokumentima na globalnom nivou naglašava se neophodnost promena odnosa u skladu sa savremenim trendovima u obrazovanju, da se prevaziđu izvesna inertnost nastavne prakse i unele promene u obrazovne sisteme u svetu (Popović, 2010).

KOMPETENCIJE NASTAVNIKA RAZREDNE NASTAVE, KAO ČINI-LAC EFIKASNOSTI OBRAZOVANJA U SAVREMENOJ ŠKOLI

Da bi mladu generaciju pripremali u skladu sa ciljem i zadacima koje savremeno društvo postavlja obrazovanju i ličnom razvoju, na državnom i međunarodnom nivou, potrebne su stalne promene i usavršavanje, posebno u podizanju kvaliteta, međunarodnom usaglašavanju ciljeva, obrazovnih standarda i u razvijanju kompetencija nastavnika. Ove komponente, kao i ciljevi, oblici i metode obrazovanja nastavnika, nisu jednom za svagda dati i razvijeni. Posebno se naglašava važnost osposobljenosti pedagoga i direktora škole za uvođenje promena u vaspitno-obrazovni rad, kao i posredovanja organizacione i kooperativne sposobnosti za aktivnosti... „u vidu timskog rada, uspostavljanja i održavanja poverenja, sposobnosti organizovanja participativnog planiranja i na kraju, sposobnosti praćenja, evaluacije” (Kostović i Oljača, 2012: 100). Zahtevi za unapređivanje obrazovanja i za profesionalno usavršavanje nastavnika, postavljaju se danas i na međunarodnom nivou. Zbog toga su pojedine međunarodne organizacije formulisale zajedničke sisteme nastavničkih kompetencija, sa ciljem da se ujednače sistemi obrazovanja nastavnika i kvalitet obrazovanja uopšte (npr. OECD, EU). To je i odgovor obrazovanja na sve veću povezanost sveta rada, kulture, razvoj-

nih potreba ljudi i zemalja, kao i omogućavanja slobodnog kretanja radnika i kapitala. Ovi zahtevi se posebno odnose na sistem obrazovnih standarda učenika i kompetencija nastavnika. Na ovom planu, postoji opšta saglasnost da su visoko razvijene kompetencije nastavnika odlučujući činilac kvaliteta obrazovanja učenika (Hattie, 2008). Ovaj opšti stav ostaje i nadalje kao ključni faktor, iako se uloge nastavnika u velikoj mjeri menjaju: od ranijeg pretežnog izvora znanja ka ulogama (planera, motivatora, organizatora uslova i kreatora ambijenta) u kojima učenik postaje subjekt učenja, i u kojima on, samostalno i uz podršku nastavnika, otkriva i konstruiše nova znanja, uči kako da uči usvajajući metode aktivnog učenja i stvara svoj sistem znanja, kritičkog mišljenja, sposobnosti, vrednosti i stavova i u kojima, on takođe samostalno i kroz timsko učenje, uspostavlja interakciju sa drugim učesnicima obrazovanja i uspešno ovladava savremenim informaciono-komunikacionim tehnologijama.

Ovako projektovana nova uloga nastavnika zahteva sagledavanje iz mnogo uglova. Danilović navodi (Danilović, 2011: 6) da profesiju nastavnika „treba interdisciplinarno proučavati i sagledavati iz različitih perspektiva, uglova i stanovišta psihologije, pedagogije, sociologije, filozofije, kulturologije i pedeutologije. Ona je složena i zahtevna, prisutna i promenljiva, nezamenljiva i nužna, večita i postojana. Bez nje se ne može i zato joj moramo dati značaj i ulogu koju zaslužuje, tj. ljudima koji je održavaju, mukotrpno realizuju i usavršavaju“ (Danilović, 2011: 6).

POTREBA I NUŽNOST STRUČNOG USAVRŠAVANJA NASTAVNIKA RAZREDNE NASTAVE U SAVREMENOJ ŠKOLI

Antonijević (2010) ukazuje da obrazovna reforma od nastavnika zahteva sa jedne strane da ažurira i osveži svoje stečene i usvojene pedagoške, psihološke i didaktično-metodičke veštine, a sa druge strane da izvrši što potpuniju transformaciju svoje uloge koja i obrazuje i vaspitava učenike u isto vreme. To predstavlja razlog za uključivanje nastavnika u razne modele i oblike stručnog i profesionalnog usavršavanja. “Više se ne vode rasprave o tome da li su potrebne promene u oblasti obrazovanja, već koje vrste promena su neophodne i na koji način mogu da se održe u budućnosti“ (Đerić, Malinić i Šefer, 2017: 1). Grandić i Stipić (2011: 201) ukazuju na činjenicu da stručno usavršavanje nastavnika proizilazi iz: 1. Nemogućnosti da se u toku školovanja stekne potpuno i dovoljno obrazovanje i osposobljenost za sve pojedinačne poslove u praksi; 2. Novih naučno-tehničkih saznanja; 3. Novih saznanja u pedagoškim i psihološkim naukama i metodikama vaspitno-obrazovnog rada koja treba da usvoje svi nastavnici; 4. Promena u društvu koje zahtevaju stalno uvođenje novina u programe vaspitno-obrazovnog rada, a time i njegovo usvajanje od strane nastavnika; 5. Potrebe za unapređivanjem vaspitno-obrazovnog rada i povećanja njegove ukupne efikasnosti; 6. Potrebe nastavnika, vaspitača, stručnih saradnika, kao profesionalca, za stalnim istraživanjem i razumevanjem sopstvene prakse.

Nastavnici na promene i potrebe za stručnim usavršavanjem mogu da reaguju na dva načina. Oni sa jedne strane mogu da prihvate promene i da se prilagode njima,

imaće podsticaj da to urade i svakako će na taj način unaprediti kvalitet samog obrazovanja. Sa druge strane nastavnici promene mogu da ignorišu i odbace, što će se negativno odraziti na kvalitet obrazovanja i njihovog stručnog usavršavanja i oni neće biti zadovoljni što se od njih traži da budu u toku sa aktuelnim potrebama društva, škole, okoline. Proces učenja odraslih se u mnogo čemu razlikuje od učenja dece i omladine. Pre svega odrasli nisu spremni da se uključe u bilo kakav program. Oni pre svega proveravaju sadržaj programa, analiziraju program u odnosu na trenutnu potrebu za usavršavanjem. Sistem stručnog usavršavanja pruža mogućnost nastavnicima da sistematski, kontinuirano prati, kontroliše i razvija svoje kompetencije koje su neophodne za obavljanje svih aktivnosti u okviru nastavničke profesije koje za krajnji cilj ima kvalitetno obrazovanje. Neophodno je posmatrati potrebu nastavnika da razvija spremnost da samostalno kritički procenjuje i proispituje praksu i u skladu sa tim da se stručno usavršava (Antonijević, 2016; Grujić, 2011; Kamenarac, 2011).

Bjekić (2008) ističe da proces prihvatanja inovacija teče kroz pet faza. Prva faza je stadijum sazrevanja kada nastavnici stiču svest i uče o inovaciji. Druga faza je stadijum ubeđivanja kada nastavnici formiraju stavove, pozitivne ili negativne, prema inovacijama kroz interakciju sa drugim nastavnicima. Treća faza je stadijum odlučivanja kada traže dodatne informacije i odlučuju da li će prihvatiti ili odbaciti inovaciju. Četvrta faza je stadijum primene u kojoj nastavnici počinju sa korišćenjem inovacije, eksperimentišu, ovladavaju njenom upotrebom. Poslednja, peta faza je stadijum prihvatanja kada nastavnici na osnovu efekata u praktičnoj primeni primenjuju i kontinuirano koriste inovaciju ili je u potpunosti odbacuju.

ZAKLJUČAK

Pojam kompetencije predstavlja postojanje dispozicije za uspešno obavljanje neke delatnosti. Nastaje kao rezultat uzajamnog delovanja nasleđa, faktora sredine i vlastite delatnosti i može da označava izraženu natprosečnu sposobnost za neku delatnost (Potkonjak i Pijanović, 1996: 242). Pojam kompetencija može se definisati i kao naučena sposobnost da se adekvatno izvrši zadatak, dužnost ili uloga. Kompetencije se obično stiču u samom procesu učenja, tj. stvarnoj praktičnoj situaciji. Prilikom definisanja kompetencija potrebno je izdvojiti kategoriju kvaliteta obavljanja određenog zadatka, što pruža mogućnost procene kompetentnosti i kompetencija. Važno je naglasiti da postoje razlike između kompetencija, s jedne strane, i znanja, veština i stavova sa druge strane. Na našem području paralelno se upotrebljavaju dva termina: kompetentnost i kompetencije. Između ova dva pojma postoji terminološka sličnost ali ipak oni se ne mogu posmatrati kao sinonimi. Kompetencija je širi pojam od pojma kompetentnost jer označava celokupnost angažovanja da bi se ostvario postavljeni cilj. Pojam kompetentnost označava formiranu osposobljenost kako bi se postavljeni cilj ostvario dok pojam kompetencija predstavlja kompleks znanja, veština, stavova i vrednosti koje se manifestuju kao jedinstven sklop u cilju izvršenja postavljenog zadatka. One ne označavaju uvežbane načine ponašanja, nego predstavljaju razvojne kvalitete

sa varijabilnim kontekstom što pruža razlikovanje različitih nivoa kompetencija od početnog do stručnog (Despotović, 2008; Roe, 2002). Kompetencije nastavnika razredne nastave smatramo izuzetno važnim, kao i njihovo permanentno razvijanje pošto izuzetno doprinose efikasnosti obrazovanja. Pedagoške implikacije ovog rada bi bile dalje istraživanje kompetencija nastavnika razredne nastave, i proveravanje koliko su one zaista prisutne i razvijene kod nastavnika razredne nastave u Srbiji. Kompetencije nastavnika su izuzetno značajne, one predstavljaju činilac razvoja obrazovanja i zbog toga je neophodno stalno unapređivanje kompetencija nastavnika.

LITERATURA

- Antonijević, R. (2010). Lični ciljevi i preferencije stručnog usavršavanja nastavnika. *Godišnjak SAO za 2010. godinu*, 673-681.
- Antonijević, R., Tadić, A., i Nikolić, N. (2016). Nastavnikova percepcija vrednovanja efekata seminara stručnog usavršavanja. *Andragoške studije*, 11, 95-110.
- Avramović, Z. (2008). Da li je društvo znanja novi tip društva. *Sociološki pregled*, 1, 85-101.
- Bjekić, D., Bjekić, M., Dunjić Mandić, K., Jaćimović, T., i Tolić, N. (2008). Karakteristike profesionalnog delovanja nastavnika. *Odnos prema inovacijama*, Novi Sad.
- Bowden, J. A. (1997). Competency-based education: Neither a panacea nor apariah. In: *Conference on Technological Education and National Development*. Report of Proceedings. 6th to 8th April, 1997. Abu Dhabi, UAE.
- Danilović, M. (2011). Nastavnik kao uzor, model, idol, ideal, simbol, vrednost, tj. mera, savršenog i svestrano obrazovanog čoveka. U: *Tehnologija, informatika i obrazovanje za društvo učenja i znanja*, 6. Međunarodni simpozijum. Čačak: Tehnički fakultet. Preuzeto 22. novembar 2020, sa <http://www.ftn.kg.ac.rs/konferencije/tio6/radovi/1/%20Uvodni%20referati/PDF/101%20Danilovic%20-%20Nastavnik%20kao%20uzor.pdf>
- Day, C. (1999). *Developing teachers: The challenge of lifelong learning*. London: Falmer Press.
- Despotović, M. (2008). Obrazovanje usmereno na kompetencije-implikacije za razvoj kurikuluma. U: Alibabić, Š. i Pejatović, A. (ured.), *Obrazovanje i učenje pretpostvake evropskih integracija* (str. 35-51). Beograd: Filozofski fakultet, Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Đerić, I., Malinić, D., i Šefer, J. (2017). Kako unaprediti proces inoviranja školske prakse. *Inovacije u nastavi*, 4, 1-13.
- Đorđević, B. (2008). Globalizacija i škola i obrazovanje. *Pedagoška stvarnost*, 54, 9-10.
- Đurić, Đ. (2009). Kompetencije nastavnika i kvalitet obrazovanja učenika, U: Potkonjak, N. (ured.), *Buduća škola - Zbornik radova sa naučnog skupa II deo* (str. 899-916). Beograd: Srpska akademija obrazovanja.

- Đurišić-Bojanović, M. (2007). Spremnost za promene: nove kompetencije za društvo znanja. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 39(2), 211–224.
- Furrer, C., & Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of Educational Psychology*, 95, 148–162.
- Gajić, O., i Lungulov, B. (2012). Kompetencije za učenje tokom života: nužni ishodi visokog obrazovanja. U: Katić, V. (ured). *Zbornik radova / 18. Skup Trend 2012, Internacionalizacija univerziteta* (str. 234–237). Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka.
- Grandić, R., i Stipić, M. (2011). Profesionalni razvoj nastavnika – put do kvalitetnog obrazovanja. *Pedagoška stvarnost*, 3/4, 198–209.
- Grujić, Lj. (2011). Nastavnik i profesionalno usavršavanje. U: *Naučni skup sa međunarodnim učešćem „Nauka i savremeni univerzitet“*, *Obrazovanje i savremeni univerzitet: tematski zbornik radova*. Niš: Filozofski fakultet.
- Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Routledge.
- Jermakov, D. (2011). *Problemi i perspektive razvoja kompetencijskog pristupa u pedagoškoj teoriji i praksi*. Beograd: Godišnjak Srpske akademije obrazovanja.
- Key Competences (2002). *A developing concept in general compulsory education*. Bruxelles: Eurydice, EU.
- Kopas-Vukašinović, E. i Maksimović, J. (2010). Interesovanja studenata pedagogije za profesionalno angazovanje i istraživački rad. *Nastava i vaspitanje*, 59(4), 587–602.
- Kostović, S., i Oljača, M. (2012). *Pedagog i pedagoške dimenzije menadžmenta*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Krstić, A., i Osmanović, J. (2015). Motivisanost nastavnika za profesionalni razvoj i samorazvoj. *Godišnjak Učiteljskog fakulteta u Vranju*, (6), 187–200.
- Popović, D. (2010). Profesionalni razvoj i promjenjene uloge nastavnika. *Crna Gora u XXI stoljeću – u eri kompetitivnosti, obrazovanje*, CANU, 73(10), 239–256.
- Potkonjak, N., i Pijanović, P. (1996). *Pedagoški leksikon*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Ratković, M. (1995). *Znati ili nestati*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Roe, R. A. (2002). What Makes a Competent Psychologist? *European Psychologist*, 3(70), 192–202.
- Standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja (2011). Beograd: Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja.
- UNESCO ICT Competency framework for teachers (2011). Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Vizek-Vidović, V. (2005). Obrazovanje učitelja i nastavnika u Europi iz perspektive cjeloživotnog učenja. U: Vizek-Vidović, V. (ured.), *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive* (str. 15–66). Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

Vranješević, J. (2007). Participativna prava deteta i pojam razvojnih mogućnosti. U: *Zbornik radova: Didaktičko-metodički aspekti promena u osnovnoškolskom obrazovanju*. Beograd: Učiteljski fakultet.

COMPETENCES OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS AS A FACTOR OF EFFICIENCY OF EDUCATION IN MODERN SCHOOLS

Summary: To prepare the young generation for goals and tasks that the modern society poses to education and personal development, in the state and on international level, permanent changes and improvements are required, especially in raising quality, international compliance of goals, educational standards and development of teacher competences. These components, including the goals, shapes and methods of teacher education, are not once and for all given and developed. In particular, it stresses the importance of enabling teachers, educators and school principals to introduce changes in educational work, as well as to possess organizational and cooperative skills for activities. The aim of this work is to stress the importance of continuous development of the competences of teachers in class. The research is important due to the necessity for permanent (lifelong) education of individuals, especially teachers. During this research, the emphasis was on studying existing literature. The research was conducted based on the content analysis, which is based on the study of secondary sources. The question we ask is whether the competences of teachers in modern schools contribute to the efficiency of education? This topic should determine how much competence teachers actually develop in practice.

Keywords: education, lifelong learning, modern school, teacher competences, teaching